

Az ilyen kollektív kutatás jelentős területnek rövid idő alatt elég teljes és részletes vizsgálatát teszi lehetővé, ugyanakkor a megállapítások objektivitását és az osztályozás felépítése tekintetében a teljes egyetértést biztosítja.

Módszertani vonatkozásban a kutatás komplex és expedíciószerű. A komplexumba a következő fontos elemek tartoznak: az éghajlatnak, a talajnak, a növényzetnek, az állományok erdőművelési sajátosságainak és az erdőgazdálkodás eredményeinek vizsgálata. A kutatás részletessége és alapossága minden esetben a résztvevőktől függ és különböző lehet.

Úgy vélem, hogy a Szovjetunió egész területére az egységes tipológiai osztályozás elkészítése és ezután ennek alapján a legfontosabb erdőművelési, erdőmeliorációs és erdőtelepitési eljárások rendszerének kidolgozása elő fogja segíteni, hogy a Szovjetunió erdőgazdaságának színvonala fokozatosan növekedjék, biztosítani fogja, hogy az erdők hozama rendszeresen fokozódjék és összetételük a világ minden fafajával gazdagodjék.

Igen kívánatos, hogy hasonló kutatásokat a népi demokratikus országokban, köztük a Magyar Népköztársaságban is, szervezzenek. A szocialista tábor valamennyi országában az egységes tipológiai osztályozás elkészítése az erdőgazdasági tapasztalatok kölcsönös kicserélését, és az erdőművelési tudomány kiváló eredményeinek széles körű nemzetközi felhasználását szilárd alapokra helyezné.

Fagyártmánytermelés az erdőgazdaságban

BENEDEK ATTILA főosztályvezető

I.

Fagyártmány-szükségletünk

Faanyag-szükségletünk számottevő mértékben jelentkezik olyan fagyártmány féleségekben, amelyek előállításához nem feltétlenül szükséges a szabványokban meghatározott méretű és minőségű fűrészrönk. Ilyen apró fagyártmány-választékokat részben a fűrészipar is előállít a fűrészáru-termelés mellett, részben azonban — 1—2 év óta — erdőgazdaságaink is megkezdték ezeknek a gyártmányféleségeknek a termelését, elsősorban szalag-, kisebb mértékben körfűrészeken. Az apró fagyártmány termelést mind faiparunkban, mind erdőgazdaságainkban elsősorban a bányadeszka (bányaszéldeszka), ipari (barell) donga és parkettaléc (fríz) termelésére összpontosítottuk. Ezek mellett erdőgazdaságaink jelentős mennyiségű szőlőkarót termelnek.

Fenti négy fagyártmány-választék mérleggazdálkodás keretében kerül szétosztásra, így ezekből a szükségletet, mondhatni, pontosan ismerjük.

A felsorolt választékokon kívül jelentős mennyiségben termelnek még erdőgazdaságaink kerékalkatrészeket (agy, küllő, talp). Újabban bevezettük „ládaprizma“ elnevezés alatt olyan négyélű fagyártmány termelését is, mely gyümöcsládák előállításához szolgál alapanyagul. Egyelőre a fagyártmánytermelés választékainak szélesebb körre való kiterjesztése

nem célszerű, mert a termelést a választékok sokfélesége körülményesebbé teszi és nem ad módot arra, hogy a felsorolt választékokból jelentős mennyiségek termelésével a népgazdaság szükségletének kielégítésére komoly tényezőként iktathassuk be erdőgazdaságaink ezirányú tevékenységét.

A tételesen felsorolt választékok termelését elsősorban a fent elmondottakon túl és talán legnagyobb mértékben az indokolta, hogy szükségletünk a belföldi termelésből kielégítetlen. Így bányadeszkből több mint 30 millió fm importra szorulunk évenként. Ipari donga, illetve hordótermelésünk szintén képtelen fedezni hazai szükségletünket és ez év folyamán is 77 000 hl ipari hordót (megfelel mintegy 2500 m³ ipari dongának) importálnunk kell.

Országunkban növekszik — abszolút számban is — a lakóházak építése és ezért tetemes mértékben növekszik a lakószobák padlózat-burkolásához szükséges anyagok iránti igény. E célokra legjobban bevált a parketta padlózat, melyből az idén már importigényt jelentettek be. Felső határa az ezirányú szükségletnek nincs, mert a parkettaléc és kész parketta a világpiacon is bármikor elhelyezhető. Szőlőkaró-szükségletünk az utóbbi 1—2 évben rohamosan felemelkedett mezőgazdasági politikánk megváltozása következtében. Ezért a folyó évben már csak import útján lehet úgy-ahogy a belföldi igényeket részben kielégíteni. Kerékalkatrészekből különösebb országos többletigény nem mutatkozik jelenlegi termelési mennyiségünk felett. Ládaanyagokból pedig az utóbbi évek zöldség- és gyümölcsstermelési exportjának nagymértékű növelése és nem kis részben mezőgazdasági politikánk megváltozása következtében igen jelentős — egyelőre nem tisztázott mértékű — többletmennyiségre van szükség. Az ez évi zöldség- és gyümöcsláda faanyagszükséglet jelentékenyen meghaladja a 100 000 m³ fűrészáru mennyiségét, melyet jórészt importból vagyunk kénytelenek biztosítani. Jelentékeny mennyiségű többletszükséglet mutatkozik a háztartási faárúkban (vágódeszka-féleségek, lábrácsok, vállfák, nyélárúk stb.). Ezek a választékok a szükséglet jelentkezése alapján kerülnek kielégítésre, amennyiben alapanyag biztosítható előállításukhoz.

Fentiekből kitűnik, hogy erdőgazdaságaink fagyártmány-termelésének a jelenlegihez képest akár kétszeresére növelésével is csak szükségletünk némi enyhítését tudnánk elérni, nem pedig a teljes kielégítését.

II.

A fagyártmánytermelés lehetősége

Az előbbieken körvonalazott többletszükséglet felvetésekor önként kínálkozik az a kérdés, vajon lehet-e és érdemes-e erdőgazdaságaink termelését e választékféleségekből jelentős mértékben felfuttatni.

Lehet fagyártmányt termelni erdőgazdaságainknál, mert a termeléshez szükséges alapanyag az erdőgazdaságok rendelkezésére áll, és pedig anélkül, hogy a korábbi években kitermelt vagy szabványosított választékok mennyiségét a kitermelés során a fagyártmánytermelés érdekében csökkenteni kellene; egyébként az így rendelkezésre álló alapanyagot csak tűzifaként tudnánk forgalomba hozni.

Célszerű fagyártmányt termelni erdőgazdaságainkban, mert

a) az erdőgazdaságok feladóállomásain ez az anyag keresztülfut, ha tűzifaként kerülne értékesítésre;

b) szemben az idegen üzemeknél történt feldolgozással, egyszeri fel- és leterhelést, valamint a kitérő szállítás költségeit meg lehet takarítani;

c) az alapanyag hosszúsági mérete az előállítandó fagyártmány méretével a tő melletti elrováskor összhangba hozható (a szabványtervezet a tűzifa hosszát 0,8—1,2 m-es határértékek között állapítja meg);

d) viszonylag magas keresetet biztosító gépi munkára ad alkalmat elsősorban azoknak az erdőgazdasági munkásoknak a részére, akik a faki-termelés időszakában gépi kitermelést végeznek;

e) a termelés bevezetése vagy bővítése nem jár tetemes beruházással, ugyanakkor jelentősen növeli az erdőgazdaság termelési értékét azonos létszámú adminisztratív szervezet mellett;

f) lehetővé teszi a hasított vagy faragott fagyártmányok termelésének beszüntetését, mely csak alacsony kizozatalt tudott biztosítani és ezáltal faanyagpazarlással járt.

III.

Gazdaságos-e a fagyártmánytermelés?

A fagyártmánytermelés gazdaságosságát az erdőgazdaság szempontjából vizsgálva, abból az alapanyagból kell kiindulnunk, mely a fagyártmánytermelés helyén — rendszerint feladóállomáson — az erdőgazdaságnak egyébként rendelkezésére áll. Összehasonlításként azt kell megállapítanunk, hogy a rendelkezésre álló alapanyag (tűzifa vagy pillérfa) eredeti választékokban, vagy pedig félgyártmánnyá feldolgozva gazdaságos-e erdőgazdaságaink számára.

Az érték kiszámításánál mind az alapanyagnál, mind a fagyártmány-nál, mint készterméknél a nettó árakat kell alapul vennünk, hiszen az erdőgazdaságot a tényleges árbevétel érinti elsősorban. A gazdaságosság kiszámításának módját képletben a következőképpen fejezhetnénk ki:

$$G = (N_f - \ddot{O}_f) - (N_a - \ddot{O}_a)$$

G = az erdőgazdaság 1 m³ alapanyagára eső gazdaságosság (a + előjelű eredmény nyereséget, a — előjelű eredmény veszteséget jelent Ft-ban),

N_f = 1 m³ alapanyagból előállított fagyártmány nettó ára (Ft),

\ddot{O}_f = az 1 m³ alapanyagból termelhető fagyártmány előállítására fizetendő összes költség (Ft; munkabérek, energia, segédanyagok, gépek, berendezések ammortizációja, rezszi stb.),

N_a = 1 m³ alapanyag nettó ára (Ft),

\ddot{O}_a = 1 m³ alapanyag nettó árának eléréséig a fagyártmány termelő helytől felmerülő összes költségek és annak járulékai (Ft; bérakás stb.).

Fenti elvek figyelembevételével vizsgálva az erdőgazdasági fagyártmánytermelés gazdaságosságát, az egyes tényezőkkel kapcsolatban a következőket állapíthatjuk meg:

A fagyártmány nettó árának mértéke az alapanyag minőségi és méreti adottságain túl a termelés gondosságán múlik (ti. hogy azonos alapanyagból magasabb minőségi osztályba tartozó vagy egyenesen magasabb értékű választékot termelnek-e).

Az alapanyag nettó árának mértéke az erdőgazdaságnak attól a tevékenységétől függ, hogy vajon a készítendő fagyártmányhoz a legalacsonyabb értékű, de minőségileg és méretileg még éppen megfelelő anyagot

használja-e fel. Mivel az alapanyag értéke negatív előjellel szerepel a kép-
letben, az alacsonyabb értékű alapanyag növeli a gazdaságosságot.

A gazdaságosságot csökkentő tényezők közül a munkabérek megállapítása az erdőgazdaságok feladata és így megállapításukkal egyensúlyba hozható a munkás érdekeltsége és az önköltség csökkentése. Az erdőgazdaság rezsizsázalékai a fagyártmánytermeléstől függetlenül már adóttak és így a fagyártmánytermelés bevezetése, illetve fokozása a rezi %-os mértékét csak csökkentheti.

A gazdaságosság kiszámításakor nem vettem figyelembe az alkalmazott technológia hatását. Feltételezhető, hogy a fagyártmánytermelés technológiája erdőgazdaságainknál csak javulni fog és így annak csak nyereségnövelő hatásával lehet számolni. A legkedvezőbb technológia mellett az alkalmazott gép előtolási sebessége, a munkagép megválasztása jelentős mértékben növelheti a gazdaságosságot. Hiszen az alpbérek megállapítása szempontjából nem lényeges, hogy a munkás pl. szalag- vagy körfűrészben dolgozik. Mivel a körfűrészben nagy általánosságban kétszeres az előtolási sebesség, ugyanannak a fagyártmánynak az előállításához szalagfűrész helyett körfűrész alkalmazása felényire csökkenti a munkabért.

Az első részben tárgyalt fagyártmány-választékok termelésének gazdaságosságát, választékonként több erdőgazdaságban vizsgálva, szalagfűrész termelés esetén általában a következőket állapíthatjuk meg:

A bányadeszka termelése általában igen magas, 4—700,— Ft nyereséget biztosít 1 m³ tűzifa értékével szemben. Termelése egyszerű, mert a vastagsági és szélességi méretek betartásán túl csekély a minőségi követelmény. A hosszméretek adóttak és azok megállapítása országos elosztás keretében történik. A szélesség meghatározása viszont a termelés során dől el. Mivel a széles bányadeszka ára magasabb, mint 2 db keskeny bányadeszka ára, szélessége viszont kisebb, mint 2 db keskeny bányadeszka össz-szélessége, ezért a kimondottan bányadeszka termelésére szánt rönköket csak egyik oldalán szabad fűrészszel meglapolni (1—1,5 cm vastag bórdeszkát levágni) és erre a vezetőlapra fektetve az előírt vastagságra felszeletelni. A termelt deszkácskák adódott szélességéből kell elsősorban a széles és másodsorban a keskeny bányadeszkát újabb fűrészvágással kimanipulálni, így a lefűrészelt hulladék esetleg alapanyaga lehet parkettaléc, vagy más, még kisebb méretű fagyártmány-féleségek.

Az ipari donga készítése a gyengébb minőségű és kisebb méretű választékok (bányadeszka, parkettaléc stb.) termelésével kombinálható oly módon, hogy az ipari dongára méreténél fogva ugyan megfelelő, de minőségénél fogva alkalmatlan deszkákból más fagyártmányt lehessen előállítani. Ismereteink szerint az ipari donga 3—400,— Ft nyereséget biztosít 1 m³ tűzifa feldolgozása esetén. Az ipari donga termelésénél feltűnik, hogy a rendkívül magas forgalmi adó a bruttó árból csak alacsony nettó árat tesz lehetővé és így kellően nem ösztönöz az egyébként külföldről beszerzendő ipari hordók importjának csökkentésére.

A parkettaléc termelése kevésbé gazdaságos, mint az ipari dongáé; elsősorban mert erdőgazdaságaink általában igen magas bértételeket alkalmaznak.

Rendkívül figyelemre méltó a ládaprizmatermelés gazdaságossága, mely 7—800,— Ft körül mutatkozik 1 m³ tűzifa ládaanyaggá történő feldolgozása esetén. Ez elsősorban azért alakult így, mert a korábban el-

mondott tapasztalatokat a ládaprizma ármegállapításnál a népgazdaság érdekében már hasznosítani lehetett.

Viszonylag legalacsonyabb, mindössze 100,— Ft körül mozog a fűrészelt szőlőkaró termelésének nyeresége, ami azzal magyarázható, hogy az erdőgazdaságok a felhasznált alapanyagot új áron számolják el, ugyanakkor a kész szőlőkarót pedig dotáció nélkül hozzák forgalomba.

A fagyártmánytermelés gazdaságosságát a fentiek során a belföldi árak figyelembevételével és csak az erdőgazdaság szempontjából vizsgáltuk. A népgazdaság szempontjából az erdőgazdaságok fagyártmánytermelése — szerintem — akkor gazdaságos, ha 1 m³ fagyártmány termelésére fordított összes költség, — hozzávéve az alapanyag értékét (ha a vizsgált alapanyagból importunk is van: import értéket) — alacsonyabb, mint az 1 m³ fagyártmány importjára fordítandó deviza tényleges forintértéke. Mivel a devizák tényleges forintértéke változó, célszerű a népgazdaság szempontjából vizsgált gazdaságosságot úgy kifejezni, hogy a vizsgált fagyártmány termelésével egy egység devizát hány forinttal tudunk helyettesíteni. Ez a kérdés azonban hosszabb vizsgálódást igényel és túlnő az erdőgazdasági fagyártmánytermelés vizsgálati körén. Itt röviden annyit lehet megállapítani, hogy az erdőgazdaságok fagyártmánytermelése a népgazdaság számára ebből a szempontból is előnyös, mert pl.: a tűzifából történő bányászéldeszka-termeléssel mintegy 3,60 Ft költséggel 1 rubel értékű, illetve mintegy 20,— Ft költséggel 1 USA dollár értékű importot tudunk kiküszöbölni.

Nagy általánosságban meg lehet tehát állapítani, hogy az apró fagyártmány termelése erdőgazdaságainkban nemcsak lehetséges és célszerű, de gazdaságos is, nemcsak az erdőgazdaság, de a népgazdaság szempontjából is. A gazdaságosság általános mértéke természetesen függ a termelés választékosszétételétől. Figyelembevételével, hogy a termelői árrendszer országos általános bevezetésével számolhatunk, figyelemmel a szükséglet adta választékosszétételre, kereken mintegy 4—500,— Ft m³-kénti nyereségtöbblet elérésével számolhatunk a tűzifa minőségű alapanyagból történő fagyártmány termelésének fejlesztése révén.

IV.

A fagyártmánytermelés fejlesztése

A korábban előadottakból következik, hogy apró fagyártmány termelésünk felfejlesztésével központilag és országosan is érdemes és szükséges foglalkozni. Így feltétlenül felül kell vizsgálni az apró fagyártmányok bruttó árából történő forgalmiadósítás mértékét, nehogy az elvonás mértéke érdektelenné tegye egyes fagyártmányok termelését. Feltétlenül szükséges tanulmányozni a fagyártmánytermelés bérézésének kérdését és ezzel kapcsolatban országos irányelvek kiadását fontolóra kell venni.

Múlhatatlanul szükséges az apró fagyártmány termelés teljes technológiáját kialakítani a vágásterületi munkáktól, a fagyártmánytermelő munkahely tervezésétől, a balesetvédelemtől stb. kezdve a fagyártmány értékesítéséig. Végül pedig fejleszteni kell a fagyártmánytermelés kombinációival kapcsolatos gazdaságossági számítások módszerének elterjesztésével erdőgazdasági dolgozóink tudatos termelést irányító tevékenységét.

A fagyártmánytermelés erdőgazdaságainkban történő fejlesztésével tehát nagy lépést tehetünk előre erdőgazdaságaink nyereségének biztosításán keresztül népgazdaságunk fagondjainak csökkentésére.